

Politološka literatura: što čitati

Oswald Spengler: Duh našeg doba

AGM, Zagreb, 2020.

izv. prof. dr. sc. Stipe Buzar

Libertas međunarodno sveučilište, Zagreb

sbuzar@libertas.hr

U prijevodu Lidije Šimunić Mesić i Damira Veselyja s njemačkog jezika, pod uredništvom Josipa Lukina i Zlatka Matijevića objavljena je u rujnu 2019. godine, uz potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Grada Zagreba, gore naslovljena kompilacija misli i tekstova poznatog njemačkog međuratnog mislioca Oswalda Spenglera. Vrijedi napomenuti da je *Duh našeg doba* jedna u nizu njegovih knjiga koje su posljednjih godina objavljene na hrvatskom jeziku. Njegovo najpoznatije djelo, *Propast Zapada*, objavljeno je u tehnički bogatom zagrebačkom Demetrinom izdanju još 1998. godine, a nešto manje poznata *Čovjek i tehnika* u splitskom izdanju Laus davne 1991. godine. Zatim je nakon barem prividnog hiatusa od interesa za Spenglerom, u kratkom razdoblju od 2019. do 2021. godine osvanulo na našem tržištu pet njegovih knjiga u sklopu AGM-ove biblioteke *Ducunt fata*, svaka u uredništvu Lukin – Matijević: *Čovjek i tehnika* (2019), *Godine odluke* (2019), *Duh našega doba* (2020), *Misli* (2020), *Heraklit* (2021). Pokušaj standardne pretrage biblioteke *Ducunt fata* (mrežne stranice AGM-a, katalog NSK, izravni upit jednom od urednika) ne pokazuje u njoj druge naslove te se može tvrditi da domaće tržište ima jednu biblioteku reputabilnog nakladnika u potpunosti, kako sada stvari stoje, posvećenu Spenglerovim djelima, što zasigurno možemo zahvaliti spomenutom uredničkom dvojcu. Više od toga, naslov biblioteke igra je riječi dobivena iz Senekine *Fata volentem ducunt, nolentem trahunt* – Sudbina vodi voljne, vuče nevoljne. Riječ je prigodnoj izreci za skrivenu krilaticu biblioteke čiji je zasad jedini autor od ozbiljnog značaja za filozofiju povijesti. Autor ovog prikaza rado izražava želju da se rad biblioteke i njezinih urednika nastavi te proširi na druge važne autore ove filozofske discipline.

Knjiga se sastoji od tri osnovne cjeline: (1) *Duh našeg doba. Misli iz djela Oswalda Spenglera* (str. 9-58), (2) *Dvostruko lice Rusije i njemački istočni problemi* (str. 63-86), te (3) *Je li svjetski mir moguć?* (str. 89-90) Ove tri cjeline su, dakako, povezane u onoj mjeri u kojoj Spengler u svojim spisima dosljedan principima vlastite slike svijeta, ali su također dostatno nepovezane da se svaka može čitati kao zasebna cjelina. Riječ je ipak o dvostruko kompiliranom svesku, prve i eponimne cjeline iznutra, a naredne dvije u dodatnom izboru domaćih urednika.

Prva je cjelina duljinom dominantna u odnosu na naredne dvije cjeline. Riječ je o zbirci tematski složenih misli koje je na njemačkom izvorno kompilirao Rudolf Fleck iz Spenglerovih osam spisa u razdoblju od 1918. godine, kada se javlja prvi svezak njegove čuvene *Propasti Zapada*, do manje poznatih tekstova koje objavljuje sve do smrti 1936. godine. Njezina je funkcija, po svemu sudeći, ponuditi informirani uvod u Spenglerovo djelo ističući kratke, a u usporedbi s njegovim opsežnijim djelima, čitatelju lakše probavljive fragmente autorovih tipičnih tema: *Čovjek i život* (str. 9-12), *Svjetska povijest* (str. 13-20), *Svjetonazor* (str. 21-24), *Vodstvo i moć* (str. 25-28), *Kultura* (str. 29-36), *Tehnika* (str. 37-38), *Politika i gospodarstvo* (str. 39-48), *Englez i Nijemac* (str. 49-52), *Njemačka i budućnost* (str. 53-58).

Kroz ove tematske cjeline pokazuje se Spenglerova postavljenost u europskim, kao i specifično njemačkim misaonim tradicijama iz filozofske antropologije. U njima se čovjek razlikuje od ostatka životinjskog svijeta po svijesti o granicama vlastitih mogućnosti i konačnosti života, brige za budućnost koju donose pojačane intelektualne mogućnosti predviđanja i planiranja, proizvodnji oruđa (i oružja!), kao i uopće svojim kompleksnim djelovanjem kao rezultatu sposobnosti apstraktnog poimanja uzročno-posljedičnih veza. S druge strane, Spengler se suprotstavlja ideji „čovjeka po sebi“, i insistira govoriti uvijek o čovjeku nekog doba, mjesta i rase. Takva je antropologija bitno historicistička, radije nego li racionalistička. Povijesno konkretni čovjek za Spenglera je uvijek u stanju borbe, njegov život borba je iz volje za moć, „okrutna i neumoljiva, borba bez milosti“ (str. 9). Te temeljne postavke uvjetuju niz Spenglerovih stavova o ostalim tematskim cjelinama – povijesti, moći, kulture, svjetonazora, unutrašnje i vanjske politike, razlike između političkih poredaka i političkih kultura među europskim narodima, koje su osobito vidljive u njegovim

usporedbama između Engleza i Nijemaca, itd. Uz pohvalu Fleckovom trudu i metodičnosti u odabiru i kuriranju brojnih Spenglerovih paragrafa, autor ovog pregleda radije bi čitatelje uputio da posegnu za cjelovitim djelima. No, s obzirom da je Fleckova, kao i motivacija domaćih urednika, očito nagovornog karaktera, i s obzirom da su domaćem izdanju dodani drugi, dosad neobjavljeni radovi na hrvatskom jeziku, koji bi samostalno bili obujmom premaleni za vlastiti svezak, ovo izdanje treba shvatiti kao vrijedan dodatak domaćem tržištu.

Druga cjelina, *Dvostruko lice Rusije i njemački istočni problemi*, daje transkript predavanja održanog 14. veljače 1922. godine. U njoj je vrijedno pohvaliti minuciozno napravljene uredničke napomene koje niz Spenglerovih povijesnih referenci čine lako pristupačnima, osobito studentskoj populaciji, kao i širem čitateljstvu koje tek treba razviti vlastiti pregledni prikaz ruske, njemačke, i šire europske političke povijesti. Pored toga, zgodno je napomenuti da ovo predavanje, u kojem između ostaloga govori o europskom (ne)razumijevanju ruske političke povijesti, ruske duše, „rustva samoga“, Spengler drži (gotovo u dan) stotinu godina prije početka prošlogodišnje ruske invazije u Ukrajini, a kojom je niz pitanja kojima se bavi došao in medias res svjetskopoličkih rasprava našeg vremena.

Treća, i najkraća cjelina, *Je li svjetski mir moguć?*, kratki je brzojavni Spenglerov odgovor na tako postavljeno pitanje američkoga ilustriranog časopisa *Hearst's International Cosmopolitan* iz siječnja 1936. godine. Čitatelji klasičnih djela iz međunarodnih odnosa će se, osim smještanja takvog pitanja u kontekst nepune četiri godine prije početka Drugog svjetskog rata, sigurno sjetiti da je postavljeno pitanje fundacionalno za njihovu čitavu akademsku disciplinu, a vjerojatno će se sjetiti da je desetak

Buzar, Prikaz: Spengler, Duh našeg doba

godina kasnije iz Moskve u Washington poslan jedan daleko poznatiji i dulji brzojav, onaj slavni Georgea Kennana. Spenglerov kratki odgovor na postavljeno pitanje utemeljen je u njegovoj široj filozofiji povijesti i razumijevanju svjetske političke povijesti, kao i njegovom pristupu definiranju pojma rata. Potkraj brzojava njegov je odgovor dodatno sumiran u jednoj rečenici: „Dok je čovjeka, bit će i rata“ (str. 90).

U konačnom sudu je moguće reći da *Duh našega doba* nije knjiga namijenjena čitanju koje će „od korice do korice“ biti vođeno aritmetičkom sukcesijom, već će radije poslužiti kao mali kompendij velikog dijela Spenglerovih tema i služiti kao nagovor na čitanje njegovih cjelovitih djela. Tu je ulogu vjerojatno sposobna vrlo dobro odigrati. Slično bi se moglo reći i o također objavljenoj knjizi *Misli* (2020), ali o njoj možda nekom drugom prigodom.